

Vukei luvemu me taqomaki koya ena mona livaliva

E sega ni vou vei keda na yalo ni dau via kilaka e tu vei ira na luveda, vakatalega kina nodra dau lomaleqataka na itubutubu nodra bula na gone, wili kina na mona livaliva kei matanavotu. Qo e so na sala me maroroi kina na bula ni vuvale:

1. Veitauriliga ka bulia vata na lawa ni vuvale

- o Na gauna o vakayagataki mona livaliva kina e veisiga.
- o Dau veitalanoataka na veika e cakava ka raica tiko na luvemu ena mona livaliva.

2. Veitalanoataka na veiwekani kei na vakarokoro

- o Qarauna me kila vinaka na luvemu na tamata e nuitaki.
- o Qarauna mo vakavulici luvemu me vakasega, ka me kila ni dua e via vakacacani koya.

3. Vuli tikoga

- o Tarogi luvemu se website cava so e dau ka, ka taleitaka, ka tovolea talega o iko.
- o Ke o vinakata tale na itukutuku me baleta nona vukei na luvemu me maroroi ena mona livaliva, mo raica na website ka toqai toka e ganiti keda na itubutubu:

[netsafe.org: Advice for Parents](https://netsafe.org/Advice-for-Parents)

[netsafe.org: Parenting](https://netsafe.org/Parenting)

[Facebook Parents Portal](https://www.facebook.com/parentsportal/)

[Facebook Topic: Parents](https://www.facebook.com/topicpage/parents/)

[getsafeonline.org: Protecting Yourself](https://www.getsafeonline.org/Protecting-Yourself)

[getsafeonline.org: Safeguarding Children](https://www.getsafeonline.org/Safeguarding-Children)

Ke donuya tiko na dredre na luvemu ena mona livaliva

1. **Ke rarawa vakalevu na luvemu ka laurai ena nona ivukivuki ni via vakamavoataki koya, kere veivuke sara vakatotolo. Kua ni biuti koya me tiko taudua.**
2. **Vakataroga se cava e yaco** - e sega ni bera mo tekivuna na veitalanoa. Ke o lomaleqataka tiko devakasauratataki se vakararawataki tiko na luvemu, kua ni rere ka vakatarogi koya se cava sa yaco.
3. **Dau vakarorogo matua ka dau kauwai.** Na luvemu e gadreva me kila ni maroroi ka lomani me rawarawa kina ni wasea na nona leqa. Kua nio takosova se tarova nona vosa ka vakatara me talaraka mai na veika e yaco.
4. **Tomani koya ena veigauna.** Na luvemu ena gadreva me kila nio na vukei koya ni donuya tiko na leqa qo.
5. **Kua ni beitaka se vakalewa na luvemu.** se kaya ni o koya e vakavuna me vakasaurarataki, veitalia ni o rarawa se mosi na yalomu. Kua ni vakalewa na ka a yaco ni bera na leqa qo.
6. **Wasea vua na veika o a donuya.** Ni o wasea na veika o a donuya mai, ena rawarawa sara vei luvemu me wasea mai nona leqa kei na lomana.

7. **Kua ni yalataka na ka o na sega ni rawa ni vakayacora**, ia mo vakadeitaka vei luvemu nio via veivuke ena kena wali na leqa qo.
8. **Soli vakasama ena kena vukei me wali na leqa**. Kua ni vakatulewa, mo vakatura ga na sala eso me v rata kina na leqa qo. E gadrevi vakalevu me tiko na yalo ni veivakabauti me mana kina na iwali ni leqa qori.
9. **Ke o kila ni na vakaleqai na luvemu, yavala sara vakatotolo**. Ke yaco tiko e koronivuli, raici qasenivuli liu. E ka bibi duadua na tiko vinaka ni luvemu.
10. **Biuta nomu ripote vua na vatavata ni veimaliwai e vakayagataki tiko ke tiko kina na ka ni veivakacacani se veivakararawataki**. Ke vakayagataki tiko na mona livaliva me vakacacana kina na bula nei luvemu, ripotetaka. E rawa nio tukuna ke vakayagataki tiko na mona livaliva me vakacacani iko kei na luvemu.

Ke o vinakata tale na itukutuku matailalai me baleta na kena ripotetaki na itaba se iyaloyalo ca se itukutuku ca ena ivolamata, raica na [Help Centre](#). De o na via wiilika talega na [Facebook's Community Standards](#) mo kila kina se cava so e vakatarai se vakatabui kina.

Ke o leqataki luvemu ni raica tiko na itaba ca se iyaloyalo ca ena mona livaliva

O gadreva beka mo vakamacalataka vei luvemu me baleta na veitau, na veiveisau ni yago ni sa tubu tiko, se na ka e raica ena mona livaliva, ia o sega ni kila beka mo wasea vakacava? Qo e so na sala mo tekivuna kina na veitalanoa qo.

1. E sega ni berabera se rui totolo na gauna me da vakavulici ira kina na gone me baleta na veitau se na veirokorokovi ena veimliwai.
2. Kua ni togotitaki luvemu - ena so na gauna, e dau vakacalaka na kena lako mai na itaba se iyaloyalo ca ena mona livaliva, se wasea beka mai nodra itokani, ka so era via vakaraica ga. Mo dau kauwai ka veinanumi.
3. E rawa ni veitalanoataki na veiyacovi, ia me vakatau ena yabaki kei na yalomatua ni gone. Na veitalanoataki ni loloma kei na dodomo e ka bibi me wasei, vaka talega kina na yabaki me yaco kina na tikovata, kei na ka e dodonu ka sega ni dodonu me caka.
4. Ke a vakaraitaka vei luvemu na iyaloyalo ca e dua e qase vua, tukuna vua ni rawa ni vakasega ka sega ni dodonu me dua e vakasaurarataki koya.
5. Vakabibitaka vua ni sega ni vinaka me wasei na iyaloyalo ca se me maroroi ena talevoni se cava ga.

Ke o vinakata tale na itukutuku matailalai baleta nona vukei na luvemu me maroroi ena mona livaliva, mo raica na [website](#) toqai toka e ganiti keda na itubutubu.

